

Mapa rekreačního potenciálu

Ing. Štěpán Křístek

Ústav pro hospodářskou úpravu lesů Brandýs nad Labem, pobočka Frýdek-Místek, Nádražní 2811, Frýdek-Místek 738 22

e-mail: kristek@frydek.uhul.cz

Rekreační funkce lesů

Rekreační funkce lesů se uplatňuje souborem účinků bioklimatických a estetických působících na osvěžení a zotavení člověka. Funkci rekreační mají téměř všechny veřejně přístupné lesy. Na převážné části rozlohy lesů se uskutečňuje rekreace v lesní přírodě ve formě volného užitku lesa. Prvořadá je rekreační funkce v oblasti příměstské rekreace, v místech s intenzivní zástavbou rekreačních zařízení či intenzivní sportovní činnosti, kde se musí lesní hospodářství přizpůsobit požadavkům rekreace a cílevědomě vytvářet podmínky pro rekreační využití lesa. Takto rekreačně využívané lesní porosty mohou být zařazeny do lesů zvláštního určení dle §8, odst. 2, písm. c zákona č. 289/95 Sb. (Lesní zákon).

Rekreační potenciál

Rekreační funkci plní prakticky každý les, bez ohledu na jeho dřevinnou skladbu, prostorovou úpravu, hospodářský způsob apod. Omezení jsou dána pouze jeho přístupností a dostupností. Rekreační potenciál lesů je dán koncentrací rekreace do určitých lokalit. Jedná se jednak o okolí větších měst s krátkodobou jednodenní rekreací a místa, kde jsou soustředěna tábořiště a chatoviště sloužící k víkendové nebo dlouhodobější rekreaci.

Podle významu a uplatnění rekreační funkce můžeme lesy rozdělit do 5 tříd rekreačního potenciálu:

1. Lesy rekreačně nevyužitelné

Do této třídy se řadí lesní části, v nichž je rekreace vyloučena v jakékoliv formě a kam je pro veřejnost zakázán, nebo značně omezen vstup. Jedná o:

- a) Lesy v pásmu hygienické ochrany I. stupně podzemních a povrchových zdrojů vod, (označeny tabulkami a oploceny).
- b) Národní přírodní rezervace, národní přírodní památky, přírodní rezervace a památky, kde je vstup omezen nebo usměrněn po vyznačených cestách.
- c) Vojenské prostory, kde je volný pohyb osob omezen nebo vyloučen.

2. Lesy s podmíněně využitelnou rekreační funkcí

Patří sem lesní části, kde převládají ostatní mimoprodukční funkce lesa a kde je vstup návštěvníkům časově i jinak regulován nebo jsou zde možné jen některé formy rekreace:

- a) Lesy ochranné.
- b) Lesy na vnitřním PHO II. stupně, kde je zákaz stanování, táboření, budování sportovišť (bývají označeny tabulemi).
- c) Lesy v ochranných pásmech zvláště chráněných území - jedná se o ochranná pásma maloplošných chráněných území, která mají vymezeno ochranné pásmo zřizovací vyhláškou.
- d) Genové základny - tvořené souvislými porosty původních geneticky vhodných dřevin.
- e) Lesy v okolí kulturních památek

3. Lesy s převažující produkční funkcí

V lesích s převažující produkční funkcí je hospodaření zaměřeno na trvalé zajištění maximální produkce jakostní dřevní hmoty, přičemž mohou plnit i zdravotně rekreační

funkci. Využívány jsou převážně turisticky, při sběru lesních plodin a hub, sportovně apod. Kategorií lesa je les hospodářský.

4. Lesy s podporovanou rekreační funkcí

Do této třídy se řadí lesní části, které jsou obhospodařovány v kategorii lesa hospodářského, ale mají současně výraznou rekreační funkci. Hospodaření na těchto lokalitách je ovlivněno rekreační činností a je proto nutno zde do jisté míry usměrnit jeho způsob. Některé z nich mají charakter lesa zvláštního určení, ale nesplňují podmínky pro vyhlášení kategorií. Většinou se jedná o části porostů podél rekreačního nebo zdravotnického zařízení, které je buď na lesní půdě nebo při jejím bezprostředním okraji, lesy v blízkosti lyžařských areálů apod.

- a) Lesy v bezprostřední blízkosti objektů individuální i hromadné rekreace, zdravotnických zařízení, letních a sportovních táborů.
- b) Lesy charakteru příměstských lesů nebo lesy v okolí lázní.
- c) Lesy v blízkosti významných turistických a historických objektů.
- d) Lesy v blízkosti sportovních areálů např. lokality u lyžařských vleků.

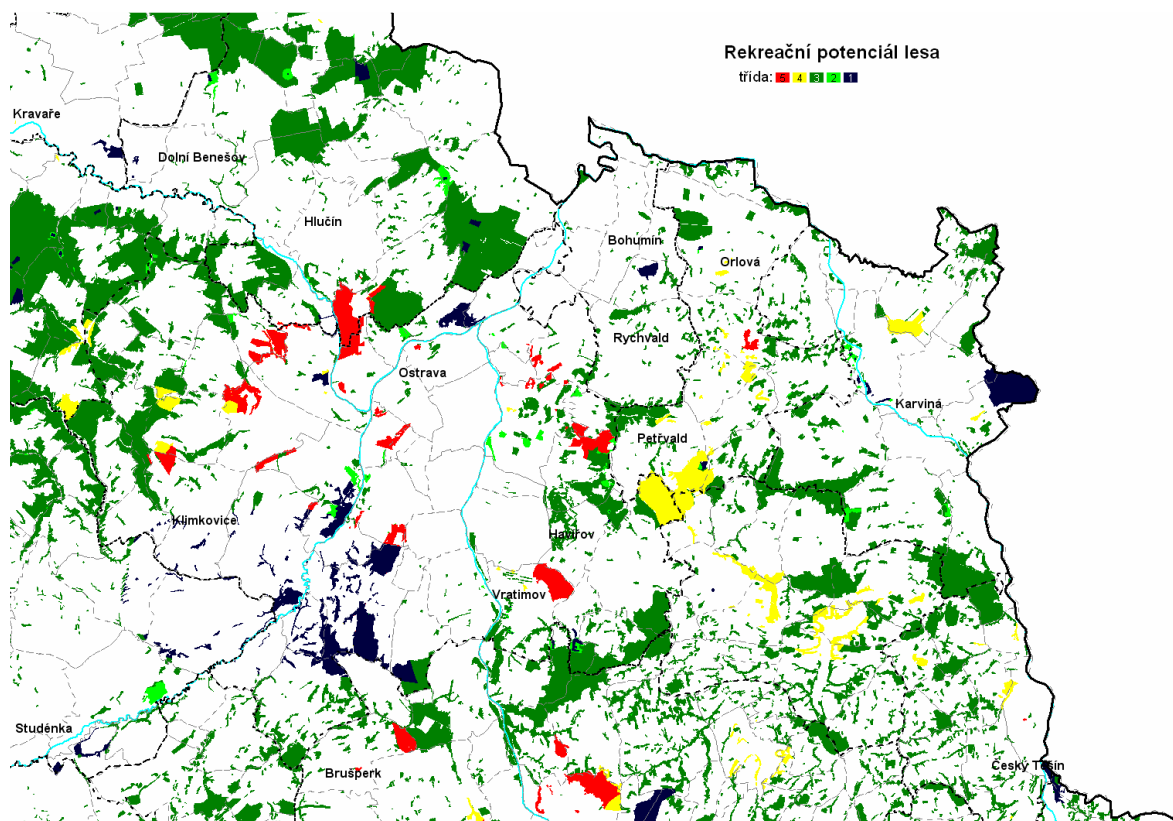
5. Lesy se zvýrazněnou zdravotně rekreační funkcí

Do této třídy dle rekreačního významu se zařazují lesní části vyhlášené nebo navržené jako lesy zvláštního určení podle zákona č. 289/95 Sb. o lesích, §8, odst. 2, písm. b - lesy lázeňské a písm. c - lesy příměstské a další lesy se zvýšenou rekreační funkcí.

- a) Lesy lázeňské – zde je prioritní zdravotně léčebná funkce lesa. Zajišťování zdravotně léčebné funkce lesa odpovídá způsob hospodaření shodný s uplatňováním funkce zdravotně rekreační.
- b) Rekreační lesy – lesy, které slouží k soustředěné rekreaci občanů v blízkosti měst (příměstské lesy) nebo v rekreačních oblastech pro víkendovou či dlouhodobou rekreaci (lesy rekreační).

Do kategorie lesů zvláštního určení s funkcí rekreační jsou zařazeny především lesy v okolí větší měst. Tyto lesy slouží ke krátkodobé, jednodenní rekreaci obyvatel a les má často formu parkového lesa nebo lesoparku. Rekreační funkce lesa je zde zcela nadřazena funkci hospodářské a hospodaření v lesích se přizpůsobuje požadavkům obyvatel na rekreační vyžití (úprava cest, stavba rekreačních zařízení, členění porostů, snížení zakmenění atd.).

Na mapě rekreační funkce lesů (obr. 1) jsou vyznačeny lesy podle výše uvedených 5 tříd rekreačního potenciálu.

Obr. 1 – Mapa rekreačního potenciálu lesů

Návštěvnost

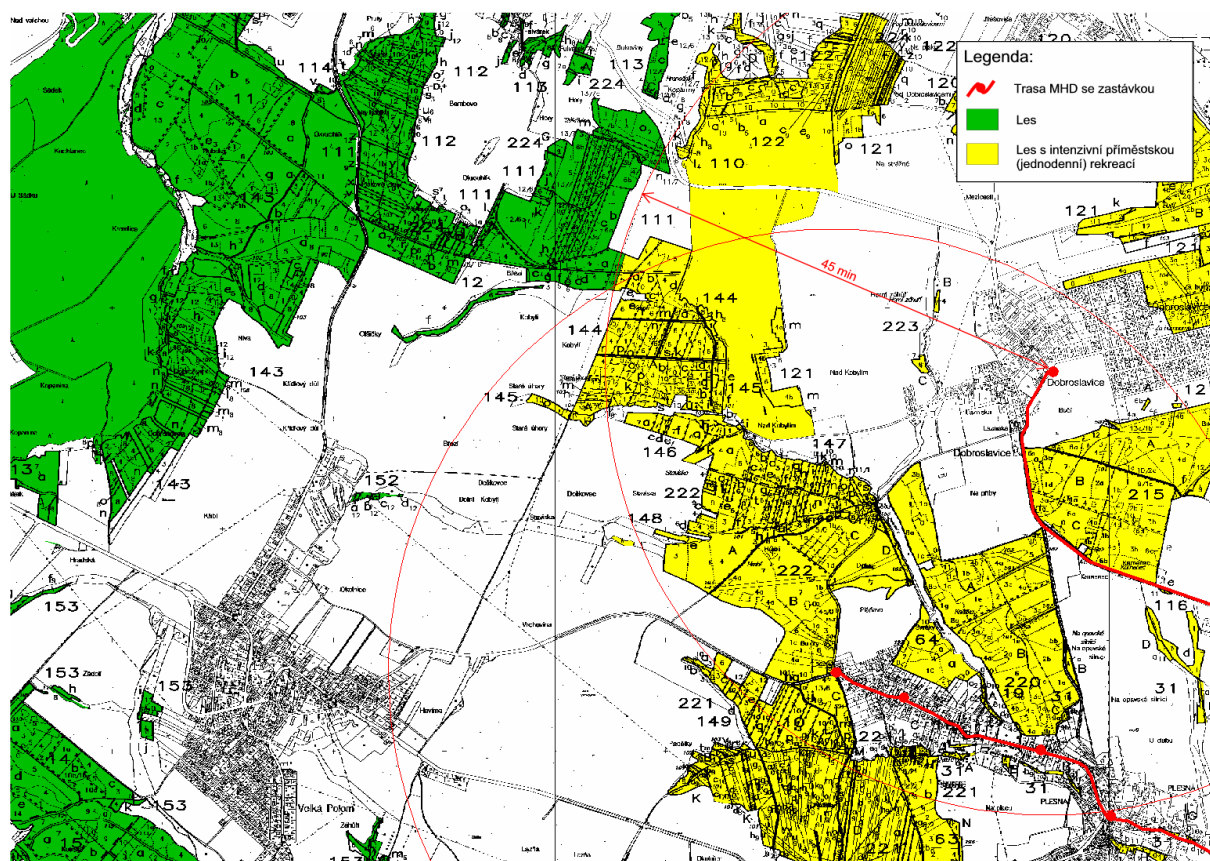
Z pohledu ochrany lesů je návštěvnost „škodlivým činitelem“. Vliv rekreačních aktivit na lesní ekosystémy:

- odlesňování (výstavba rekreačních objektů – sjezdovky, chaty, parkoviště apod.)
- rušení, plašení zvěře
- sběr lesních plodů
- sběr těžebního odpadu a ležících souší
- sběr zvláště chráněných druhů rostlin a živočichů
- narušování bylinného a půdního pokryvu
- eroze svahů sešlapem
- prošlapávání pěšin
- znečišťování prostředí odpadem
- vjíždění vozidly do lesa
- kouření a zakládání ohňů v lese.

Základním kritériem pro hodnocení zatížení lesních ekosystémů rekreací je návštěvnost. S rostoucí návštěvností jsou omezovány některé další funkce lesa včetně funkce produkční. Při překročení jisté míry návštěvnosti je pak omezována až ohrožována i samotná rekreační funkce lesů, protože její podstatné části jsou založeny na nižší koncentraci obyvatel.

Průměrná návštěvnost lesů v České republice se podle Šišáka (ŠIŠÁK-ŠVIHLA-ŠACH 2002) v letech 1996 – 2000 pohybovala mezi 72 až 95 návštěvami na 1 ha lesa za rok; to odpovídá cca 20 návštěvám na 1 obyvatele a 1 ha lesa za rok. Návštěvnost nad 100 návštěv na 1 ha lesa za rok již můžeme považovat za vysokou.

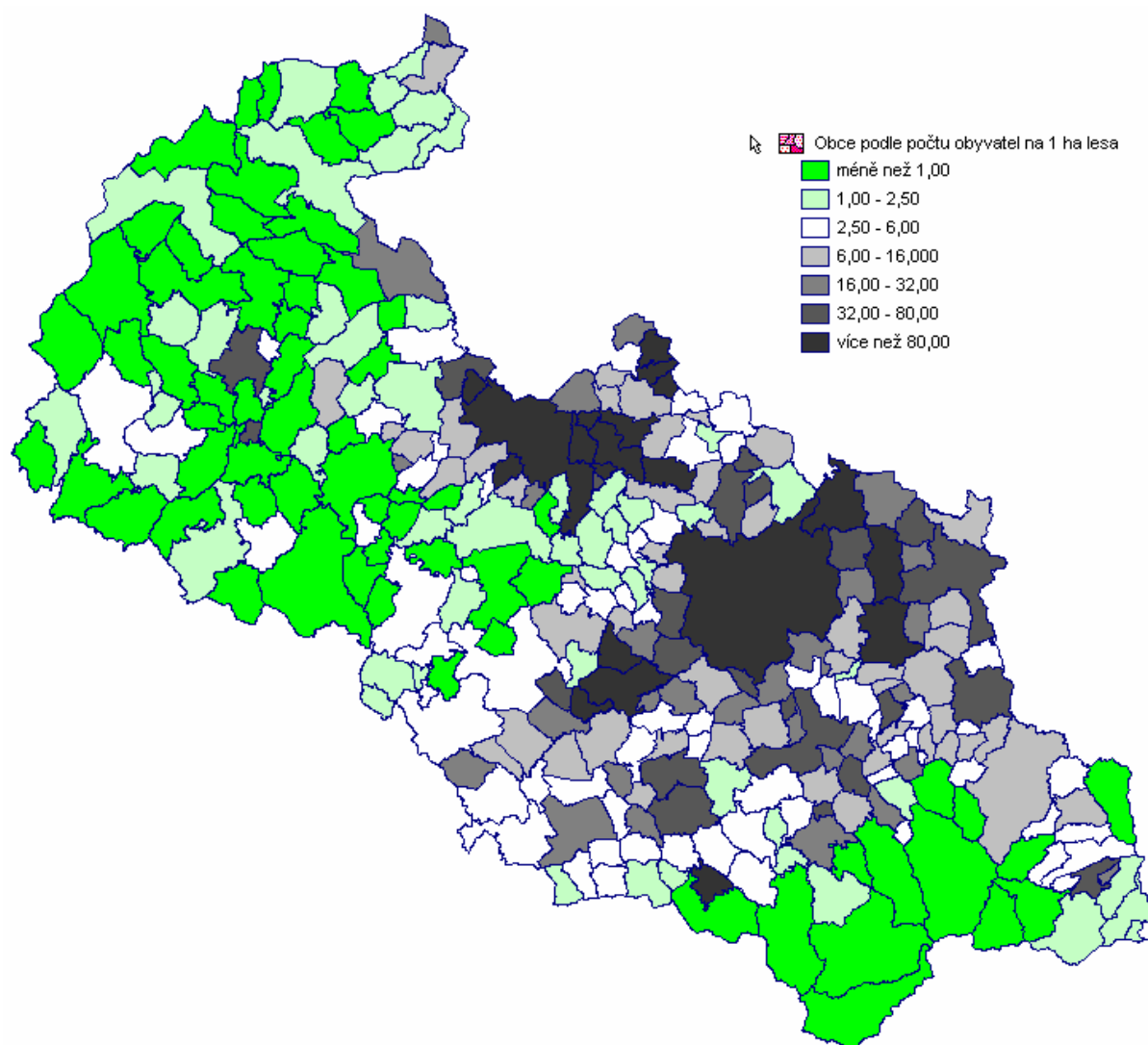
Zprostředkovaně lze zatížení lesních ekosystémů hodnotit počtem obyvatel na 1 ha lesa. Tak lze zachytit především jednodenní a kratší rekreaci, která se převážně odehrává v lesních porostech do vzdálenosti ¾ h pěší chůze od města (obce), přičemž za výchozí bod můžeme považovat nejbližší zastávku MHD (obr. 2).

Obr. 2 – Zjednodušené odvození oblasti intenzivního zatížení příměstskou (jednodenní) rekreací podle dostupnosti pro obyvatele městské aglomerace.

Víkendová a vícedenní rekreace se mnohem více soustřeďuje do chatových oblastí a významných středisek cestovního ruchu. Skutečně hodnověrné údaje o návštěvnosti lesů v jednotlivých lokalitách lze získat pouze „tvrdým“ empirickým sběrem dat v terénu po přiměřeně dlouhou dobu. To je činnost časově i finančně náročná.

Na mapě na obr. 3 je výsledek průniku mezi lesnatostí v katastrech a počtem obyvatel jednotlivých obcí. Výsledkem je počet obyvatel na 1 ha lesního porostu. Tento výsledek můžeme použít jako pomocné kritérium pro hodnocení potenciálního zatížení lesů rekreací. Přitom musíme mít na paměti významné rozdíly v chování městských obyvatel, pro které je les především prostředím k rekreaci a relaxaci, a venkovského obyvatelstva, které považuje les za součást svého prostředí, ve kterém pracuje, bydlí, pohybuje se a žije.

Obr. 3 – Mapa počtu obyvatel na 1 ha lesa v katastrech obcí Moravskoslezského kraje

Geoinformace pro rekreační funkci lesů

Lesní hospodářství od počátku svého vzniku jako cílevědomého strategicky usměrňovaného nakládání s lesními porosty až do současnosti vždy považovalo za primární hospodářský užitek z lesa a to převážně jako užitek v podobě kvalitní dřevní suroviny; původně k energetickým účelům, dnes převážně jako materiálu stavebního, technického, estetického, „ekologicky“ šetrného a pocházejícího z obnovitelného přírodního zdroje. Oblastní plány rozvoje lesů (OPRL) coby díla hospodářské úpravy lesů byly od počátku koncipovány především jako podklad pro tvorbu lesních hospodářských plánů a osnov (LHP/O) a nástroj státní lesnické politiky pro strategické plánování lesního hospodářství. Jako takové vycházejí z hospodářské (dřevoprodukční) funkce lesů jako primární a ostatní funkce lesů (včetně funkce rekreační) popisují především z hlediska jejich vlivu na tuto primární funkci.

Přesto obsahují OPRL řadu informací použitelných pro podporu a management rekreační funkce lesů. Kromě výše uvedené mapy rekreačního potenciálu lze využít i stávající data OPRL pořízená původně k jiným účelům: Např. vrstva lesní dopravní sítě obsahuje informace o délkách, povrchu vozovek a parametrech lesních odvozních cest. Tuto vrstvu by bylo možné např. rozšířit o informace o sklonu lesních cest a umístění závor omezujících vjezd. Takové informace by uvítali vozíčkáři nebo třeba cykloturisté. Informace lesnické typologie a

informace ochrany lesů lze zase využít k tvorbě mapy oblastí a lokalit vhodných ke sběru lesních plodů nebo hub apod.

Jinou cestou je využití informací z externích zdrojů, jako tomu je např. v mapě na obr. 3, kde jsou kombinovány údaje o lesnatosti z katastru nemovitostí s veřejnými daty Českého statistického úřadu o počtu obyvatel. S rozvojem aktivit konsorcia OpenGIS a služeb jako WMS a WFS je perspektivní možnost v budoucnu provádět podobné analýzy „na dálku“ přímo nad daty uloženými na serverech jejich správců.

Literatura

Šišák L., Švihla V. a Šach F.: Oceňování společenské sociálně-ekonomické významnosti základních funkcí lesa, MZe ČR 2002(?), 71 str.